

ZDRAVOTNÍ GRAMOTNOST STUDENTŮ ZČU V OBLASTI KARDIOVASKULÁRNÍCH ONEMOCNĚNÍ

Kateřina Roskocová

Mgr. Jaroslava Nováková

Fakulta zdravotnických studií, Západočeská univerzita v Plzni

---

Úvod

Práce mapuje úroveň zdravotní gramotnosti studentů Západočeské univerzity v Plzni v oblasti kardiovaskulárních onemocnění.

Klíčová slova: zdravotní gramotnost – kardiovaskulární onemocnění – prevence a podpora zdraví – genetická zátěž

Cíle

Cílem práce bylo zjistit, jaká je úroveň zdravotní gramotnosti studentů ZČU v oblasti kardiovaskulárních onemocnění. Dílčí cíle práce se zabývají zdravotní gramotnosti v oblasti kardiovaskulárních onemocnění studentů Fakulty zdravotnických studií ZČU, dále studentů technických a humanitních zaměření ZČU a ve finále dát tyto výsledky do souvislosti s genetickou zátěží studentů. Zdravotní gramotnost v oblasti kardiovaskulárních onemocnění studentů Fakulty zdravotnických studií ZČU je vyšší než u ostatních studentů ZČU. Humanitní či technické zaměření studia nemá vliv na zdravotní

gramotnost v oblasti kardiovaskulárních onemocnění, avšak s pozitivní genetickou zátěží tato úroveň stoupá.

V České republice je ve srovnání s Evropskou unií dvojnásobná úmrtnost zapříčiněná kardiovaskulárními onemocněními. Důvodem je vysoká prevalence rizikových faktorů. Podle výzkumu z roku 2014 je ČR v porovnání s průměrem EU nad průměrem co se týče zastoupení kuřáků, konzumace alkoholu a míry obezity, což právem vyvolává silné obavy týkající se kvality veřejného zdraví. Z celkového počtu úmrtí zemře na kardiovaskulární onemocnění v České republice přibližně 50% žen a 42% mužů. (Zdravotní profil země 2017, Česká republika) Většinu kardiovaskulárních chorob lze předcházet vyhýbáním se behaviorálním rizikovým faktorům, jako je kouření, nezdravá strava a obezita, fyzická neaktivita a nadměrná konzumace alkoholu.

WHO definuje zdravotní gramotnost jako kognitivní a sociální dovednost určující motivaci a schopnost jednotlivců získat přístup k informacím, porozumět jim a využít je tak, aby vedly k podpoře a udržování zdraví. Podle průzkumu zdravotní gramotnosti z roku 2019 se během posledních pěti let zdravotní gramotnost v ČR zlepšila o více než 20%. Ukázalo se, že pro polovinu dotazujících je problematické orientovat se v systému zdravotní péče, pětina respondentů má potíže při komunikaci s lékařem a většina má problém posoudit pravdivost informací z médií.

Hlavním cílem bylo zjistit, jaká je úroveň zdravotní gramotnost studentů ZČU v oblasti kardiovaskulárních onemocnění.

Metodologie

Výběr respondentů byl záměrný. Cílovou skupinou byli studenti všech ročníků Západočeské univerzity napříč všemi fakultami. Výzkumu se celkem zúčastnilo 936 aktuálně studujících respondentů, všem byly položeny stejné otázky. Data od respondentů byla získána prostřednictvím strukturovaného dotazníku, který byl anonymní. Vzhledem k velkému počtu respondentů se jednalo pouze o otázky uzavřené. Otevřené otázky nebyly využity z důvodu nemožnosti statistického vyhodnocení. Na základě stanovených výzkumných problémů byly formulovány otázky týkající se zdravotní gramotnosti studentů v oblasti kardiovaskulárních onemocnění.

V úvodu dotazníku je 6 otázek, které sloužily k demografickému roztřídění respondentů, jako je příslušnost ke studované fakultě, typ studia a výskyt kardiovaskulárního onemocnění buď u samotných studentů, či v jejich rodině. V další části dotazníku bylo formulováno 16 otázek týkající se úrovně zdravotní gramotnosti, kde jsem vycházela ze zkrácené verze standardizovaného dotazníku HLS-EU-Q16. Následující část mapovala znalosti v oblasti kardiovaskulárních onemocnění, bylo zde 11 otázek. Poslední část dotazníku jsem doplnila o 3 otázky zaměřující se na osobní názor studentů na spojitost mezi zdravotní gramotností a studiem vysoké školy a jejich zájem o další vzdělávání v oblasti zdravotní gramotnosti či tématiky kardiovaskulárních onemocnění. Pro sourodost dotazníku jsou kromě úvodních 6 otázek všechny ostatní položky formulované do podoby Likertovy škály. V části zdravotní gramotnosti je na výběr z následujících odpovědí: velmi snadné, snadné, docela těžké, velmi těžké. V sekci znalosti

v oblasti kardiovaskulárních onemocnění si respondent vybírá z odpovědí: ano, spíše ano, spíše ne, ne.

Výsledky

Cílem číslo jedna bylo zmapovat zdravotní gramotnost v oblasti kardiovaskulárních onemocnění studentů Fakulty zdravotnických studií ZČU. Předpokládalo se, že studenti mají rozsáhlejší znalosti v oblasti kardiovaskulárních onemocnění z několika důvodů. Na všech programech FZS se systematicky vyučují předměty týkající se zdravotnické problematiky. Všichni studenti jsou povinni své studium doplnit praxí ve zdravotnickém zařízení, což výrazně přispívá k rozvoji teoretických a odborných znalostí. Značná část studentů navíc patří mezi absolventy střední zdravotnické školy a mají tak základ pro další odborné znalosti. Z celkového počtu 27 bodů získali studenti Fakulty zdravotnických studií průměrně 23,1 bodů na osobu, což bylo nejvíce ze všech tří sledovaných skupin. Druhým cílem bylo zjistit úroveň zdravotní gramotnosti v oblasti kardiovaskulárních onemocnění studentů technických a humanitních oborů v rámci ZČU. Předpokladem bylo, že studium humanitního ani technického zaměření nemá vliv na úroveň zdravotní gramotnosti v oblasti kardiovaskulárních onemocnění. Výsledky několika studií poukazují na fakt, že úroveň zdravotní gramotnosti závisí na věku, socio-ekonomické situaci a dosaženém vzdělání. Není známo, že by studium humanitního či technického oboru mělo vliv na úroveň zdravotní gramotnosti. Pokud se podíváme na jednotlivé fakulty ZČU podrobněji, zjistíme, že kromě Fakulty zdravotnických studií tato problematika primárně nespadá do obsahu studia ostatních programů.

Z celkového počtu 27 bodů získali studenti technického zaměření průměrně 17,1 bodů na osobu, což bylo jen o tři desetiny méně než výsledek studentů humanitního zaměření, kteří získali průměrně 17,4 bodů na osobu. Zaokrouhlíme-li oba výsledky na celé číslo 17, můžeme říci, že humanitní ani technické zaměření studia nemá vliv na úroveň zdravotní gramotnosti v oblasti kardiovaskulárních onemocnění. Třetím a zároveň posledním cílem práce bylo zmapovat zdravotní gramotnost v oblasti kardiovaskulárních onemocnění u studentů s genetickou zátěží, tzn. Výskytem kardiovaskulárního onemocnění v rodině. Předpokládalo se, že úroveň zdravotní gramotnosti v oblasti kardiovaskulárních onemocnění bude u studentů s pozitivní rodinnou anamnézou vyšší než u respondentů, v jejichž rodině se nevyskytuje žádné kardiovaskulární onemocnění. Vycházelo se z faktu, že výskyt kardiovaskulárních chorob je do jisté míry ovlivněn i dědičně. Pokud se u rodičů či sourozenců objevila nemoc předčasně, tj. do 60 let věku, riziko manifestace této choroby se zvyšuje. Předpokládala jsem, že znalost rodinné anamnézy přispívá k primární prevenci. Výsledky výzkumu tento předpoklad potvrdily, protože respondenti, kteří vyjádřili, že se s tímto onemocněním setkali, ať už u sebe, nebo ve své rodině, měli z celkového maxima 27 bodů průměrný počet 20,6, což je o 2,8 bodů více než studenti, v jejichž rodině se toto onemocnění nevyskytuje. Statní zdravotní ústav ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví ČR provedl na konci roku 2014 šetření úrovně zdravotní gramotnosti v České republice. Pro tento výzkum byl využit evropsky dotazník zdravotní gramotnosti HLS-EU-Q47, obsahující 47 otázek. V této práci byl využit stejný dotazník, pouze ve zkrácené verzi s HLS-EU-16, který

obsahoval 16 otázek a díky němuž můžeme porovnat Výsledky úrovně zdravotní gramotnosti studentů ZČU s českou populací. Velice pozitivním zjištěním bylo, že většina (70 %) studentů Fakulty zdravotnických studií má dostatečnou úroveň zdravotní gramotnosti, což je nad průměrem České populace. Podle výsledků komparativního šetření zdravotní gramotnosti obyvatel ČR má více než 59 % respondentů problematickou až neadekvátní zdravotní gramotnost. Výsledky téže studie zároveň ukazují, že úroveň zdravotní gramotnosti klesá s věkem a naopak roste s dosaženým vzděláním. (Kučera et al., 2016). Nižších výsledků dosáhli studenti technického i humanitního zaměření, kde má v obou případech více než 60 % respondentů problematickou až neadekvátní zdravotní gramotnost, konkrétně se jedná o 62 % studentů technického zaměření a 66 % humanitního zaměření, což je ve srovnání s gramotností České populace podprůměrně. V oblasti zdravotní péče, vykazuje omezenou zdravotní gramotnost 49,5 % obyvatel, v oblasti prevence nemoci 54,1 % a v sekci podpory zdraví vykazuje nedostatky 64,3 % respondentů (Kučera et al., 2016). Studenti Fakulty zdravotnických studií vykazovali největší úspěšnost v oblasti podpory zdraví a pouze o 10 % horších výsledků dosáhli v sekci prevence nemoci. Studenti technického zaměření také dosáhli nejlepších výsledků v oblasti podpory zdraví a nejproblémovější pro ně byla sekce zdravotní péče. Stejně tak studenti humanitních směrů vykazovali nejlepší Výsledky v oblasti podpory zdraví, ale největší problém jim dělala oblast prevence nemoci. Pozitivním výsledkem tohoto výzkumu je zjištění, že i přes nedostatky zdravotní gramotnosti studentů ZČU má většina respondentů zájem o další vzdělávání v této oblasti. U studentů FZS (78 %) a humanitního

zaměření (54 %) ZČU převažuje zájem o výuku předmětu či semináře s tematikou prevence a léčby kardiovaskulárních onemocnění. U studentů technického zaměření ZČU převažuje pouze o 1 % zájem o předmět či seminář týkající se rozvoje zdravotní gramotnosti (70 %).

Zdroje

Cardiovascular diseases (CVDs). WHO [online]. 2021 [cit. 2021-09-22]. Dostupné z <https://bit.ly/3NwdeBr>

ČELEDŮVA, Libuše a Jan HOLČÍK. *Nové kapitoly ze sociálního lékařství a veřejného zdravotnictví*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3809-6.

ČELEDŮVA, Libuše a Jan HOLČÍK. *Social medicine: an introduction to new public health*. Prague: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4275.

DAŇKOVÁ, Šarka, Jiří HOLUB a Jitka LACHOVÁ. *Evropské výběrové šetření o zdraví v České republice EHIS 2008*. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky, 2011. ISBN 978-80-7280-916-5. Dostupné z <https://bit.ly/3tUZs3S>

HAMPLOVÁ, Lidmila. *Veřejné zdravotnictví a výchova ke zdraví: pro zdravotnické obory*. Praha: Grada Publishing, 2019. Sestra (Grada). ISBN 978-80-271-0568-7.

HAMŘÍK, Zdeněk, Dagmar SIGMUNDOVÁ, Jan PAVELKA, Michal KALMAN a Erik SIGMUND. *Trends in Overweight and Obesity in Czech*

Schoolchildren from 1998 to 2014. Central European Journal of Public Health [online]. 2017, 25(Supplement 1), S10-S14 [cit. 2021-08-20]. ISSN 12107778. Dostupné z: [doi:10.21101/cejph.a5099](https://doi.org/10.21101/cejph.a5099)

Health 2020. A European policy Framework and strategy for the 21st century, WHO, 2013. ISBN 9789289002790. Dostupné z: <https://bit.ly/3iN2twM> *Healthy diet*. WHO [online]. 2021 [cit. 2021-11-10]. Dostupné z: <https://bit.ly/3tOD63V>

KUČERA Z., PELIKAN J., ŠTEFLOVA A.: *Zdravotní gramotnost obyvatel ČR – výsledky komparativního reprezentativního šetření*. Čas. Lek. čes. 2016; 155: 233-241. Dostupné z: <https://bit.ly/3qHoi4T>

Zdraví 2030: Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v České republice do roku 2030. Ministerstvo zdravotnictví České republiky [online]. Praha, 2019 [cit. 2022-01-28]. Dostupné z: <https://bit.ly/3uBoQdN>